

Exmoorpony's voor de begrazing van natuurgebieden

In mei 2008 stond er in het Vakblad Natuur Bos Landschap een artikel over de Exmoorpony. Toen vermoedde wij al dat Exmoorpony's de laatste wilde voorouders zijn van het gedomesticeerde paard en pleitten we voor het inzetten van Exmoorpony's als grazers van West-Europese natuurgebieden. Inmiddels heeft wetenschappelijk onderzoek aangetoond dat de Exmoorpony inderdaad de Europese wilde oerpony is en kiezen steeds meer beheerders voor de Exmoor. Tijd dus om eens na te gaan of de Exmoor ook een aanwinst voor uw natuurterrein kan zijn.

— Hans Hovens en Dorien Mekel
(Samenwerkingsverband Exmoorpony)

> Uit de vondst van botten en grotschilderingen blijkt dat de Europese oerpony enkele duizenden jaren geleden nog voorkwam in het gebied tussen Noord-Frankrijk, Engeland en Zweden (Engeland zat tot 7000 jaar voor Christus nog aan het Europese vasteland vast). Gaandeweg verdween de Europese oerpony uit deze gebieden doordat men deze met andere paarden kruiste. Alleen in Exmoor (Zuidwest Engeland) bleef de Europese oerpony behouden. Al in 1086 werd er melding gemaakt van het bestaan van wilde oerpony's in Exmoor. De rondom Exmoor levende boeren vingen er jaarlijks meerdere veulens voor eigen gebruik. In 1818 werden diverse lokale fokgroepen opgezet. Dit deed men omdat men er in Exmoor al vroeg van overtuigd was dat de lokale oerpony's beter bestand waren tegen zware omstandigheden als kou, vocht en lage kwaliteit voedsel dan gedomesticeerde paarden. De fok met deze oerpony's werd zorgvuldig geregistreerd, sinds 1921 door de toen opgerichte Exmoor Pony Society. Elders in Europa verdween de Europese oerpony door het inkruisen van gedomesticeerde paardenrassen en door overbejaging. Omdat de Europese oerpony na verloop van tijd buiten Exmoor nergens anders

meer voorkwam, werd deze voortaan Exmoorpony genoemd.

De Exmoorpony in Nederland en Vlaanderen

Halverwege de vorige eeuw waren er in Engeland nog maar zo'n vijftig Exmoors over, de rest was in de Tweede Wereldoorlog geconsumeerd. Omdat Exmoors destijds niet buiten Engeland voorkwamen, waren deze dus bijna uitgeroeid. In 1950 schafte het Noorder Dierenpark (tegenwoordig is dit Dierenpark Emmen) vier Exmoorpony's aan, maar helaas kregen deze dieren geen nakomelingen. Het duurde tot 1983 tot It Fryske Gea, als eerste Nederlandse natuurbeherende instantie, startte met een kudde Exmoorpony's. De meeste Exmoorpony's in Nederland en Vlaanderen stammen van deze dieren af. In 2007 werd duidelijk dat er bloedverversing moest komen en dat er een Nederlands/Vlaams stamboek moest komen om inteelt te voorkomen en om dieren met afwijkingen te weren. Hiertoe werden er dieren vanuit Engeland en Duitsland geïmporteerd en werd het Samenwerkingsverband Exmoorpony opgericht. Inmiddels is het aantal Exmoors bin-

nen het samenwerkingsverband uitgegroeid tot zo'n 400 dieren die in Nederlandse en Vlaamse natuurgebieden leven. Nederland is na het Verenigd Koninkrijk uitgegroeid tot het tweede land qua aantal Exmoorpony's. Wereldwijd zijn er zo'n 3500 Exmoors, het aantal Exmoorpony's is daarmee te vergelijken met dat van de reuzenpanda. Door voor de begrazing van uw natuurgebied te kiezen voor Exmoorpony's, draagt u dus bij aan de instandhouding van de Europese oerpony. Door deel te nemen aan het stamboek van het Samenwerkingsverband Exmoorpony, weet u zeker dat u met onverwante dieren fokt en weten andere fokkers dat door uw gefokte dieren zuivere Exmoors zijn.

Voordelen van begrazing

Terreinbeheer met dieren heeft als voordeel ten opzichte van een maaimachine dat het beheer geleidelijker plaatsvindt. Er vindt niet, zoals bij maaibeheer, in enkele dagen een metamorfose plaats. Gedurende de hele periode (het liefst het jaar rond) dat de dieren er zijn, wordt het terrein beheerd. De andere in het gebied levende organismen kunnen dan ook goed op dit beheer inspelen. Mestkevers bijvoorbeeld hebben het gehele jaar verse mest tot hun beschikking, vogels die van de mestkevers leven hebben dus ook het hele jaar voedsel. Enzovoort. Verschillende grazers laten ook een verschillend graaspatroon in het terrein zien. Runderen eten

niet op de plek waar ze net gemest hebben, maar wel vlak daar naast. Een paar weken later eten ze hier gewoon weer. Paarden en (Exmoor)pony's hebben een latrine systeem. Daar waar ze mesten, eten ze soms jaren niet. Je ziet op die plekken in het terrein ruige vegetatie ontstaan, terwijl andere stukken tot op de millimeter afgegraasd zijn.

Winterhard

Doordat de Exmoor zich door duizenden jaren natuurlijke selectie heeft aangepast, hoeft men bij jaarrond begrazing vrijwel niet naar de dieren om te kijken. Binnen het samenwerkingsverband worden deze natuurlijke eigenschappen dan ook gekoesterd. Zo worden dieren met staart- en maneneezeem uitgesloten voor de fok. Exmoors hebben vrijwel nooit problemen met het krijgen van veulens en hebben een dikke wintervacht die zo goed isoleert dat de sneeuw er op blijft liggen. Door hun aangeboren schuwheid houden Exmoors van nature afstand tot bezoekers van een natuurgebied. Hierdoor hebben zich tussen Exmoorpony's en bezoekers van natuurgebieden tot op heden geen ongelukken voorgedaan. Dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld Konikpaarden en Shetlandpony's, die zich in natuurterreinen meestal zonder problemen laten aanhalen, maar ook opdringerig kunnen zijn naar bezoekers (dit laatste heeft in het verleden tot enkele ernstige ongelukken geleid). Binnen het Samenwerkingsverband Exmoorpony is al meerdere malen

voorgekomen dat particulieren een Exmoorveulen kochten en deze na een jaar of wat weer terug kwamen brengen, omdat ze het veulen niet echt tam konden krijgen. Met veel inspanning zijn in een natuurgebied geboren Exmoors echter wel te beleren. In Engeland worden Exmoors, die van jongs af aan in mensenhanden zijn geweest, zelfs gebruikt om op te rijden.

Praktische tips

Exmoors doen het goed in droge heideterreinen, schrale graslanden en rijke graslanden, al dan niet in combinatie met andere vegetatietypen. Omdat Exmoors groepsdieren zijn, moeten er minstens twee dieren in een terrein staan. De beste dichtheid is afhankelijk van het vegetatietype en van het aantal andere grazers (meestal runderen) in het terrein. In Nederlandse natuurterreinen verschilt het aantal Exmoors van 1 dier per 2 ha tot 1 dier per 20 ha (bij jaarrond begrazing). Exmoors kunnen 's winters met weinig voedsel toe, omdat ze in het najaar een flinke vetvoorraad aanleggen. Het vet zit vooral in de nek en ook in de achterhand, wat bijdraagt aan het kenmerkende silhouet. Wel hebben ze 's winters enige buikvulling nodig om de bacteriën in hun darmen in leven te houden (deze helpen bij de vertering van plantencellen). Normaliter hoeft u Exmoors 's winters dus niet bij te voeren. Ook ontwormingen, entingen of hoefverzorging zijn in extensief begraasde natuurterreinen vrijwel nooit nodig.

Groep Exmoorpony's met de volwassen hengst, merries en het pasgeboren veulen.

Wie met Exmoors wil beginnen, moet bij de inrichting van het terrein een paar zaken in acht nemen. Zo is het aan te raden een vangweide te hebben. Dat is een weiland van hooguit zestig meter breed, waarin de dieren kunnen worden opgesloten op het moment dat ze daar toevallig grazen. Als men de dieren wil vangen dan kunnen twee man ze vaak eenvoudig vanuit de vangweide in een aansluitende (al dan niet mobiele) vangkraal drijven. Vangen is meestal jaarlijks nodig als men een haremgroep (een hengst met enkele merries) heeft, omdat er dan regelmatig veulens worden geboren die moeten worden gechipt en/of afgevoerd. Wie geen zin heeft in het vangen, kan ook kiezen voor een hengstengroep. Zowel een harem als een hengstengroep zijn groepsverbanden die men bij vrijlevende paarden ziet. Als een bestaande groep moet worden uitgebreid, dan is het aan te raden daaraan minimaal twee dieren toe te voegen. Dit heeft als voordeel dat de nieuwe dieren steun hebben aan elkaar, indien ze niet direct door de groep worden geaccepteerd. Dit maakt de kans kleiner dat ze zullen proberen uit te breken. Het toevoegen van een (volwassen hengst) aan een bestaande groep merries levert normaal gesproken geen problemen op. Wie zelf Exmoorpony's wil aanschaffen doet er goed aan vooraf contact op te nemen met het Samenwerkingsverband Exmoorpony. Zij kunnen

u uitleggen hoe en waar u zuivere Exmoors kunt aanschaffen. Er zijn namelijk ook onzuivere, extreme inteelt-nakomelingen en afgekeurde Exmoorpony's op de markt. Deze hebben niet de gewenste eigenschappen en worden niet tot het stamboek toegelaten.

Men kan er ook voor kiezen de begrazing van het natuurterrein met Exmoors uit te besteden. De partijen die Exmoors ter begrazing aanbieden zijn te vinden op de website van het Samenwerkingsverband Exmoorpony (www.exmoorpony.nl). Daar is ook het wetenschappelijk artikel over de wilde herkomst van de Exmoorpony te downloaden.<

Hans Hovens, info@faunaconsult.nl

Het Samenwerkingsverband Exmoorpony zet zich in voor de instandhouding van de Exmoorpony in Nederland en Vlaanderen. Door het voeren van een stamboek, inspecties en voorlichting, worden inteelt en afwijkingen tegengegaan. Inmiddels is meer dan 95 procent van de in Nederland en Vlaanderen voorkomende Exmoorpony's geregistreerd in het stamboek (ongeveer 400 dieren). Het lidmaatschap bedraagt € 60,- voor leden met meer dan 10 fokmerries en € 30,- voor leden met minder (of geen) fokmerries. www.Exmoorpony.nl

Volwassen Exmoorpony's zijn bruin en hebben een meelsnuit, witte oogringen, lichte onderzijde, zwarte aalstreep (deze is 's winters vrijwel niet zichtbaar), zwarte onderbenen, een zwarte staart en manen. Verder hebben ze een 'typisch' ponyhoofd (met korte brede neus, zware onderkaken en een breed voorhoofd). In de winter hebben zij een dikke ondervacht die zeer goed isoleert.